

Januszewski, Stanisław

Ekomuzeum Fourmies-Trélon we Francji

Muzealnictwo 33, 48-54

1990

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

pewnego wycinka tych zbiorów itd. Tradycja ta zaznacza się niekiedy w Polsce.

⁶ Bardzo podobne rozwiązanie proponowane było (n.b. przez projektanta polskiego) dla Muzeum Zoologicznego w Berlinie (Zoologisches Museum a.d. Humboldt Universitat) w latach sześćdziesiątych. Wydawało się wtedy zbyt radykalne i nie zostało zrealizowane. „Teki Komisji Urbanistyki i Architektury”, t. V, 1971.

⁷ Kratownica jest powszechnie używanym motywem w architekturze współczesnej. W samym Frankfurcie motyw ten występuje w architekturze nowoczesnych wieżowców. Na motywie kratow-

nicy rozwiązano architekturę nowego Muzeum Sztuki Stosowanej i Przemysłu Artystycznego (Museum für Kunsthandwerk).

⁸ Jest to bardzo ważny moment, który nie zawsze brany jest pod uwagę w projektowaniu wystaw przy ograniczonych środkach materiałowych i technicznych. Projektant zafascynowany „wzorami z zagranicy” naśladuje je powierzchownie, nie mogąc jednak zrealizować ich konstrukcyjnie. Powstaje w rezultacie imitacja o cechach, niestety, tandety.

⁹ Można w tym upatrywać najnowszych tendencji muzealnictwa i tworzenia gmachów muzealnych jako schronów, sejfów, fortyfikacji.

Jerzy Świecimski

Le Musée de l'Histoire Naturelle de Senckenberg à Francfort-sur-le-Main et le Musée Paléontologique de l'Académie des Sciences de l'Union Soviétique à Moscou — l'essai d'une analyse comparative des résolutions d'exposition

L'auteur, dans l'article présenté, effectue une analyse comparative des deux musées européens éminents: le Musée de Senckenberg à Francfort-sur-le-Main, ainsi que le Musée Paléontologique de l'Académie des Sciences de l'Union Soviétique à Moscou. Les deux musées ont plusieurs traits communs dans les thèmes des expositions. Tous les deux introduisent l'élément de l'art dans les solutions des expositions, soit sous la forme d'une illustration scientifique, soit sous celle d'une décoration monumentale. Il est intéressant de comparer la manière de présentation des thèmes similaires (et, automatiquement,

des ensembles des objets exposés semblables) aux musées, où, à la base de leur forme extérieure il y a des traditions culturelles de toutes sortes (architectoniques, plastiques), des préférences de style, des manières d'organisation spacio-coloristique de nature différente. L'article présente le conditionnement de la conception par des facteurs de cette tradition précisément. L'article en question est une contribution à la compréhension des mécanismes dirigeant le développement des musées (en particulier naturels) dans le monde.

Stanisław Januszewski

Ekomuzeum Fourmies-Trélon we Francji

„Nowe muzeum”

Pierwsze ekomuzea powstały zaledwie kilkanaście lat temu. By przedstawić formułę ich działania, prześledźmy historię tych placówek muzealnych.

Droga rozwoju tradycyjnych muzeów prowadziła od kolekcji do instytucji kulturalno-oświatowej. Realizacji ich zadań służyły zbiory, które trzeba było systematyzować, objaśniać, udostępniać i konserwować. Muzea nowożytne pragnęły przedstawiać dzieje cywilizacji i w ten sposób służyć rozwojowi kultury materialnej i duchowej. Zaczęto więc gromadzić w zbiorach muzealnych obiekty świadczące o kulturze minionych etapów. Rozwój

przemysłu i techniki przeobrażający tradycyjne krajobrazy kulturowe niejako wymusił rozszerzenie pojęcia kolekcji muzealnych i włączenie do nich zabytków pomijanych dotąd przez muzea, a mianowicie obiektów przemysłu i techniki.

W końcu XIX w. zaczęto organizować skanseny. Stanowiło to postępek w interpretacji obiektu zabytkowego, choć w niczym nie naruszało zasady, na jakiej opierał się model historycznego muzeum. Stosowane uprzednio metody gromadzenia i ekspozycji zabytków ruchomych przeniesiono na obiekty budowlane, które rekonstruowano w mu-

zeach „pod gołym niebem”. Przestrzeń i dodatkowe walory rekreacyjne podniosły atrakcyjność chronionych obiektów, wzmocniły siłę ich oddziaływania. Skansen nadal jednak hołdował zasadzie koncentracji zbiorów, wyłączając jednak elementy kultury z macierzystego środowiska.

Kolejnego doświadczenia dostarczyły regionalne parki przyrodnicze. Tworzono je w celu ochrony środowiska przyrodniczego, nasyconego dziełami kultury materialnej¹.

Ekomuzea Ouessant i La Grande Lande, które powstały we Francji w 1967 r., eksponowały środowisko wiejskie, przestrzeń, łącząc doświadczenia skansenu i rezerwatu przyrody. Wkrótce wzbogacono programy ekomuzeów (termin ten pojawił się w 1971 r.) o problematykę ochrony środowiska naturalnego. Odnosząc do aktualnych zjawisk życia społecznego i gospodarczego lepiej aniżeli muzea tradycyjne, których programy konstruowano mając na uwadze wartości uniwersalne i ponadczasowe, wyrażały potrzeby współczesnych. W stosunku do muzeum tradycyjnego, skansenu czy rezerwatu przyrody, program ekomuzeum był szerszy: interesowano się architekturą i życiem kulturalnym, a ponadto relacjami pomiędzy człowiekiem a środowiskiem. Znakomicie oddaje to jedno z pierwszych ekomuzeów — La Grande Lande, gdzie ochroną objęto obszar cywilizacyjny dzielnicy Margueze, eksponując lokalne tradycje gospodarki wiejskiej — winiarstwa i kultury ludowej. W następnych ekomuzeach, jak Ekomuzeum Mont-Lozère poświęconym historii środowiska przyrodniczego i człowieka, wprowadzono nowy wymiar — czynnik czasu.

Pierwsze ekomuzea utworzone w środowisku zurbanizowanym (Ekomuzeum Creusot — Montceau-les-Mines) odwoływało się do dziedzictwa przemysłowego. Podkreślić tu należy dwa elementy: uspołecznienie muzeum i znaczne rozszerzenie terytorium objętego ochroną, na którym znajdują się dwa miasta i dziewięć większych osad. Uspołecznienie nakłada na muzeum zadania społeczne, a nie tylko kulturalne, i prowadzi ku idei zintegrowanego muzeum zdefiniowanego na kongresie ICOM-u w Santiago de Chile w 1972 r. Uznano za słuszną tezę, że muzeum samo w sobie może zawierać elementy umożliwiające mu uczestnictwo w procesie kształtowania świadomości społecznej. W Creusot punktem wyjścia stał się występujący w przestrzeni materialny dokument dziedzictwa

cywilizacyjnego interpretowany w kategoriach czasu. Przez ochronę obszaru cywilizacyjnego starano się rozwijać w społeczeństwie świadomość, że w każdym miejscu, gdzie odbywa się zorganizowane współdziałanie ludzi i środków technicznych, powstają skutki trwałe.

Kolejny postęp w formułowaniu definicji ekomuzeum nastąpił w roku 1980.

Uzgodniono wówczas, że ekomuzeum powinno włączać w obieg współczesnej kultury wszystkie historyczne elementy przydatne społeczności. Wskazano także na rolę ekomuzeum jako „laboratorium”, ośrodek studiów i badań zachowań człowieka w środowisku.

„Nowe muzeum” czerpie zarówno z idei muzeum tradycyjnego, jak i skansenu oraz rezerwatu przyrody, z idei muzeum zintegrowanego i muzeum rozproszonego.

Podsumowując ten krótki zarys rozwoju ekomuzeum, można stwierdzić, że wyróżnia je:

- obszar, stanowiący podstawę ochrony wartości środowiska ludzkiego zawierający elementy dziedzictwa kulturowego,
- specyficzne dziedzictwo, złożone z izolowanych dotąd działów przyrody, historii sztuki, historii techniki i innych, które pozostawiono w ich naturalnym środowisku kulturowym,
- element czasu, w którym interpretuje się dzieje człowieka i środowiska,
- sposób kształcenia i wychowania — postrzeganie własnych praw i obowiązków wobec zbiorowości i środowiska (muzeum-szkoła),
- studia i badania zachowania człowieka w środowisku (muzeum-laboratorium),
- aktywna ochrona wartości dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, wskazująca na te jego wartości, które mogą być przydatne społeczeństwu teraz i w przyszłości.
- styl pracy uwzględniający postulat interdyscyplinarności oraz stały udział w niej społeczeństwa².

Ekomuzeum Fourmies-Trélon

Przedstawiając problematykę „nowego muzeum”, na wstępie należy zaznaczyć, że nie ma wzorca modelu ekomuzeum. Nie wydaje się też, aby istniała potrzeba jego wypracowania. Rzecz raczej w swobodzie poszukiwań metod włączenia dziedzictwa cywilizacyjnego w nurt współczesne-

go życia. Ich różnorodność wynika z odmienności krajobrazu przyrodniczego, ukształtowania terenu, klimatu, zasobów ziemi, źródeł energii, struktury gospodarki rolnej, przemysłu, sieci komunikacyjnej, stopnia industrializacji, tradycji i stylów życia. W Ekomuzeum Basse-Seine skoncentrowano uwagę na związkach społeczności lokalnej z rzeką. W Ekomuzeum Bresse Bourguignonne odwołano się do tradycyjnych zajęć związanych z gospodarką leśną i rolną, w Ekomuzeum Haute-Alsace zaprezentowano życie codzienne mieszkańców historycznego osiedla, w Ekomuzeum Ile de Groix, wskazano na związki lokalnej społeczności z gospodarką morską — rybactwem, w Ekomuzeum Saint-Nazaire odwołano się do kultury technicznej, historii gospodarczej oraz społecznej regionu, w Ekomuzeum Savigny Le Temple zaprezentowano przemiany środowiska naturalnego, w Ekomuzeum Fougerolles — przemysł rolno-spożywczy, w Ekomuzeum Lochrist-Inzinzac — dzieje regionu, życie społeczne i technikę hutniczą oraz energię wodną. Dewizą ich jest *Nasz styl życia, mieszkania i pracy zmienia się każdego dnia*³.

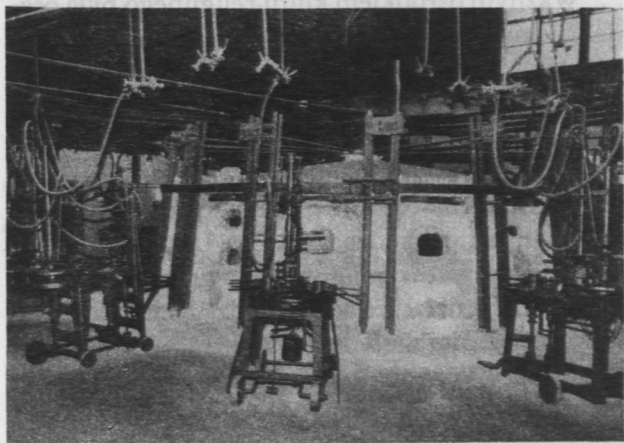
Ekomuzeum Fourmies-Trélon obejmuje obszar 15 gmin departamentu Nord usytuowanych na jego południowo-wschodnim krańcu, graniczącym z Belgią. To kraj Avesnois, kraj *łąk torfowych, lasów i fabryk*, zamieszkały przez ok. 35 000 mieszkańców, którego przemysł koncentrował się w dwu miastach, w Fourmies i Trélon. Pierwsze Ekomuzeum Nord-Pas de Calais powstało dzięki wspólnym działaniom lokalnej społeczności, Rady Regionalnej Nord-Pas de Calais, Ministerstwa Kultury i wielu innych instytucji. W 1978 r. inżynier Pierre Camusat — dzisiaj prezydent Rady Administracyjnej Ekomuzeum — sprzeciwił się likwidacji zabytkowego parku maszynowego starej, wyłączonej z ruchu przędzalni i wysunął projekt budowy lokalnego Muzeum Włókiennictwa. Udało mu się pozyskać wielu sojuszników. W 1980 r. udostępniono obiekt społeczeństwu rozwijając równocześnie program ochrony. Objęto nim cały obszar cywilizacyjny, tworząc muzeum rozproszone, akcentujące wartości krajobrazu kulturowego. Rewolucja przemysłowa w regionie Fourmies-Trélon nastąpiła w XIX w., a współcześnie w regionie tym występuje dezindustrializacja.

Ekomuzeum Fourmies-Trélon, którym kieruje Marc Goujard — jeden z jego twórców — zatrudnia dzisiaj czterech pracowników naukowych,

sekretarkę i dwóch stażystów. Ośmiu pracowników obsługuje ekspozycję. Zbiory ekomuzeum to 20 000 obiektów ruchomych, a ponadto chronione *in situ*, m.in.: zespoły przędzalni, huty szkła, farmy, domy wiejskie, świątynia i klasztor, sieci dróg wiejskich. Pracę ekomuzeum wspomaga Stowarzyszenie Przyjaciół, skupiające ponad 130 osób, władze regionu, organizacje społeczne i zawodowe. Współpracuje także z ekomuzeum grupa ponad 20 naukowców różnych specjalności: historyków, historyków przemysłu i techniki, historyków sztuki, etnografów, etnologów, architektów i urbanistów, socjologów, lingwistów, geografów, botaników, archeologów, pedagogów, ekonomistów i innych⁴. Zaskakująca jest zdolność mobilizacji niewielkiej społeczności Avesnois wokół programów uznanych za istotne i ważne dla środowiska. Szacunek budzi umiejętność wyrażania, niekiedy nawet drobnych problemów językiem uniwersalnym, komunikatywnym kierującym dzisiaj na Fourmies-Trélon oczy nie tylko Francji, lecz także Europy z zainteresowaniem śledzącej eksperyment muzeum ekologicznego i stosunek do niego lokalnej społeczności. Program ekomuzeum obejmuje również rozwój handlu, rzemiosła i rynku turystycznego. W okolicach jeziora Val Joly powstało centrum rekreacji przyciągające bogatą ofertą wielu turystów, szukających tutaj ciszy, spokoju, niezmałconego niczym kontaktu z naturą. Obie te inicjatywy, Val Joly z rezerwatem przyrody i Ekomuzeum, wzajemnie się dopełniają ukazując turystyce kulturę materialną i duchową regionu, jego tradycje, dzień dzisiejszy i wizję przyszłości. *"Spójrzcie na drogę, jaką przebyliśmy, jaka nas ukształtowała, determinuje naszą dzisiejszą aktywność, poznajcie nasze problemy, a staniemy się Wam bliżsi. Powróćcie do nas, pomożecie w ich rozwiązaniu* — to jedno z przesłań Ekomuzeum. W roku 1982 odwiedziło je 5000 gości, w 1984 — ponad 20 000, w 1987 — blisko 50 000. To dużo, zważywszy, że jeszcze kilka lat temu był to region pozostający na uboczu turystycznych szlaków. Budżet instytucji wynosił w 1985 r. ok. 3 mln franków (5% pochodziło ze środków gminy, 21% — departamentu, 27% — regionu, 39% — Ministerstwa Kultury i 8% z dochodów własnych Ekomuzeum). 1/3 pochłonęły inwestycje — Ekomuzeum wciąż się bowiem rozbudowuje⁵. Dzisiaj liczy sześć placówek, rozproszonych w terenie, odległych od siebie o pięć, dziesięć kilometrów. Czas na ich prezentacje.

Muzeum Włókiennictwa i Życia Społecznego

Muzeum to znalazło pomieszczenie w starej przędzalni „Prouvost-Masurel” z 1874 r. Obrazuje dzieje przemysłu włókienniczego Fourmies. Imponująca kolekcja maszyn włókienniczych (ok. 80 egzemplarzy), eksponowana w ruchu, ukazuje proces technologiczny produkcji włókienniczej od przygotowania przędzy i przędzenia, tkania i wykańczania do produkcji konfekcji. Jest to muzeum żywe. Jak mówi Pierre Camusat: „[...] jeżeli muzeum posiada maszyny, to powinny się one obracać. Jeżeli nie ma maszyn lub niemożliwe jest ich uruchomienie, to rzeczy muszą być eksponowane w zgodzie z logiką programów ich użytkowania, w zgodzie z »sytuacją«. Winny sprawiać wrażenie, że stanęły przed chwilą, że za moment powróci do nich robotnik”⁶. Taka jest też ekspozycja Muzeum Włókiennictwa — dynamiczna i tchnąca autentyzmem, o ogromnym walorze dydaktycznym. W zabytkowej przędzalni zrekonstruowano mieszkania robotnicze, domowe warsztaty tkackie i krawieckie, pracownie dziewiarskie i inne, obrazujące tradycyjne zajęcia mieszkańców regionu. Zrekonstruowano witryny, wnętrza sklepów, knajp i ulic. Wśród tej mozaiki składającej się na obraz kultury materialnej mieszkańców Fourmies pomieszczono ekspozycje nawiązujące do tradycji ruchu robotniczego. To tutaj w Fourmies 1 maja 1891 r. siły porządkowe strzelały do strajkujących robotników. Wydarzeniu temu poświęcono osobną ekspozycję. Inne traktują o lokalnych świętach

1. Fourmies. Muzeum Włókiennictwa.
1. Fourmies. Le Musée du textile.

i obchodach patriotycznych, wierzeniach i kultach religijnych, działalności społecznej i politycznej mieszkańców, martyrologii i walce na frontach wojen światowych.

W muzeum znajdują się m. in.: rekonstrukcja wnętrza klasy szkolnej z przełomu XIX i XX w., ekspozycja prezentująca dzieje rewolucji przemysłowej z XIX-wiecznym Fourmies, kolekcja pralek ręcznych i mechanicznych z końca XIX i pierwszej połowy XX w., żelazek do prasowania, ekspozycja pokazująca spotkanie Fourmies z lotnictwem u progu stulecia. Tematów jest więcej.

Mieszkańcy regionu często na pozółkłych fotografiach eksponowanych w muzeum odnajdują swych bliskich, tak jak Claude Hardy ojca — robotnika huty szkła⁷. Wzmacnia to więc emocjonalną mieszkańców z muzeum.

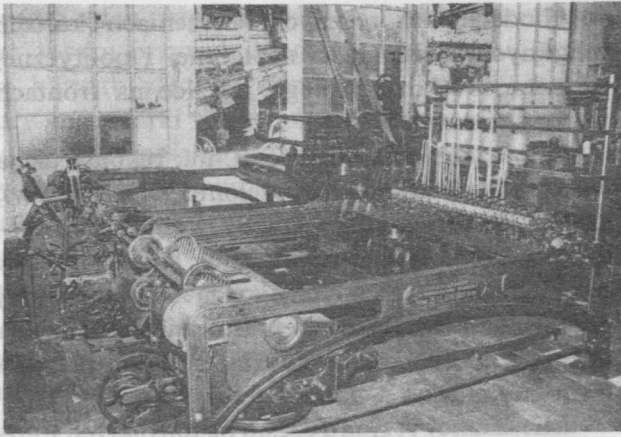
Muzeum Szkła

Mieści się ono w zabytkowej hucie szkła „Parant” w Trélon, pochodzącej z 1823 r. Zachowano oryginalną piecownię umieszczając w niej ekspozycję odnoszącą się do tradycji przemysłu szklarskiego regionu (Glageon, Anor, Fourmies).

Uwagę zwracają szybowe piece szklarskie typu Boetius z 1850 r. i Stein z 1920 r., piece hartownicze, zespoły półautomatów, wzorniki i wzory szkła

2. Trélon. Muzeum Szkła.
2. Trélon. Le Musée du verre.

3. Trélon. Muzeum Szklá.
3. Trélon. Le Musée du verre.

użytkowego oraz dekoracyjnego. Największą atrakcją jest możliwość obserwacji procesu produkcji tradycyjnych wyrobów szklarskich w oparciu o XIX-wieczne technologie, pracę ręczną i dmuchanie szkła. Masę szklaną przygotowuje się w małych, nowoczesnych piecach elektrycznych, a dwaj robotnicy tego muzeum-laboratorium prezentują sztukę tworzenia z płynnej masy szklanej różnych flakonów, figurek wyobrażających zwierzęta, ryby. W hali piecowni wyeksponowano ikonografię do dziejów przemysłu szklarskiego regionu, architektury zakładów szklarskich, życia i kultury materialnej mieszkańców Trélon. Tak, jak wcześniej w Fourmies, można było kupić wełnę czy tkaniny o tradycyjnych wzorach, tak i w tym warsztacie można kupić wiele oryginalnych wzorów szkła, produkowanego zgodnie z życzeniem zwiedzającego. On też może mieć wpływ na kształt wyrobu finalnego.

Farma

W Sains-du-Nord stykamy się z tradycją wiejską regionu, z tą jego częścią, która oparła się XIX-wiecznej industrializacji. W zabytkowej farmie z końca XIX wieku znajduje się warsztat pracy rolnika, stajnia, obora, mleczarnia, dom mieszkalny, bogata ekspozycja narzędzi i maszyn używanych przy uprawie ziół — tradycyjnej w tym regionie. W Sains-du-Nord stykamy się też z tradycją gallo-romańską, na stanowisku archeologicznym prezentującym ciągłość dziedzictwa kulturowego.

Dom na torfowisku

Region bagnistych łąk górskich i stawów, usytuowanych na zboczach Ardenów, charakteryzuje specyficzna flora (Monts de Baives), a także podziemna eksploatacja wapienia i specyficzny typ budownictwa wiejskiego, wznoszonego z miejscowych materiałów. Dom na torfowisku w Wallery-en-Fagne to miejsce ekspozycji miejscowych zasobów przyrody, bogactwa fauny, flory, struktury geologicznej i zasobów surowcowych regionu. Tutaj stykamy się z tradycją wydobycia kamienia, sztuką jego obróbki, budownictwem, specyficznym stylem życia mieszkańców.

Szlak turystyczny

Rozproszona struktura osady Wignehies, rozłożonej nad rzeką Helpe Mineure, uzmysławia rolę sieci drobnych dróg i ścieżek wiejskich w życiu lokalnej społeczności. Ujawnia związki miasteczka ze wsią. Tą rozbudowaną siecią dróg komunikacyjnych, którymi spieszyli niegdyś rolnicy na pola, a robotnicy do warsztatów, poprowadzono szlak turystyczny. Biegnie on wśród uprawnych pól, meliorowanych łąk, małych mostków i przepustów wodnych.

Pomniki życia religijnego

Ważnym ośrodkiem kultu religijnego była osada Liessies ze swym klasztorem benedyktyńców z VIII w. Liessies graniczy z rezerwatem przyrody i ośrodkiem wypoczynku oraz sportów zlokalizowanych wokół jeziora Val Joly. Zachowało się wiele pomników przeszłości, mimo zagrożeń, jakie przyniosła m.in. Rewolucja Francuska. W kościele parafialnym, pochodzącym z XVI w., otoczonym starymi, zabytkowymi domami, zgromadzono bogatą kolekcję dzieł sztuki pochodzących z dawnego klasztoru. Związane z nim były farma „La Motte”, spichlerz, wozownia, kuźnia, dom starców. Dawny park klasztorny to dzisiaj miejsce spacerów i początkowy etap pieszych wędrówek do barokowego oratorium, kaplicy Św. Hiltrudy — tradycyjnego celu pielgrzymek.

Ekomuzeum Fourmies-Trélon wciąż jest rozbudowywane⁸. W Anor wokół zabytkowego pieca hutniczego powstanie w przyszłości ekspozycja związana z eksploatacją miejscowych rud darniowych oraz ich przeróbką hutniczą. W Ohain, w miejscowej szkole, przygotowywana jest stała ekspozycja przedstawiająca dzieje edukacji w regionie, jej formy i treści.

Centrum Ekomuzeum usytuowane jest w Fourmies. Dysponuje Ośrodkiem Dokumentacji i Archiwum, Ośrodkiem Pedagogicznym, Centrum Audio-Wizualnym, Oddziałem Konserwacji, Ośrodkiem Administracji i Obsługi, wreszcie Informacji, którego praca oparta jest na technice komputerowej. Centrum to mieści się w zabytkowej przędzalni, w której znajduje się m.in.: audytorium na 200 miejsc (umożliwiające prowadzenie konferencji, projekcji, spektakli), sala konferencyjna na 30 miejsc, w której prowadzone są zajęcia pedagogiczne, kursy i odczyty, kawiarnia proponująca produkty regionalne, sale wystaw czasowych, magazyny etc. Centrum prowadzi recepcję wycieczek, organizuje objazdy po terytorium Ekomuzeum, sprzedaje wydawnictwa, zestawy diapozytywów, filmy wykonane w technice video prezentujące region. W technice video zrealizowano m.in. filmy *Ekomuzeum przedstawia się*, *Kulty i pielgrzymki lokalne Avesnois*, *Święto św. Pansarda*⁹. W technice diapozytywowej, z muzyką i głosem, opracowano kilkunastominutowe projekcje, m.in. *W kraju torfowisk, lasów i fabryk*, *Historia szklarstwa regionu Fourmies-Trélon*, *Strzelanina 1 Maja 1891 r. w Fourmies*¹⁰.

Szkoły zaopatrywane są w materiały pedagogiczne, m.in. w wydawnictwo *Przemysł lniarski regionu Fourmies* czy zestaw 17 diapozytywów *Kultura, nauka i technika włókiennicza*¹¹. Imponująca jest działalność ekomuzeum w zakresie popularyzacji tradycji regionu. W ostatnich kilku latach opublikowano kilkanaście pozycji, m.in. *W kraju, gdzie kamienie mówią*¹². Działalność tę wspierają badania i studia naukowe. Jej owocem jest wiele

publikacji, spośród których wymienić można: *Trélon i jego historia, Legendy i wierzenia Avesnois*¹³. Problematyką regionalną zajmują się również wyższe uczelnie Nord-Pas de Calais, m.in. uniwersytety w Lille. *Etnosocjologia pracy we włókiennictwie Fourmies*, *Królestwo przedsiębiorców: Fourmies 1825-1914*, *Przemysł ceramiczny i szklarski Avesnois-Thiérache (XVIII-XIX w)*¹⁴ — to tytuły studenckich prac dyplomowych. Ekomuzeum organizuje wiele wystaw. Przypomnijmy kilka: „Historia roweru i wyścigów kolarskich w Fourmies”, „Życie Fourmies w czasie okupacji 1914-1918”, „Architektura i dziedzictwo przemysłowe, Front Ludowy w Fourmies (1936)”, „Kulty i pielgrzymki lokalne Avesnois”¹⁵, by wskazać jak różny jest kierunek zainteresowań problematyką regionalną.

Muzeum-laboratorium zajmuje znaczącą pozycję na mapie kulturalnej Francji. Oznacza to także awans kulturalny regionu, którego problemy gospodarcze, społeczne, ekologiczne rozwiązywane są przez lokalną społeczność. Znajduje w tym procesie swoje miejsce „nowe muzeum”.

Sięgnąłem do przykładu Ekomuzeum Fourmies-Trélon, by zilustrować społeczne aspekty ochrony dziedzictwa cywilizacyjnego i by zwrócić uwagę na to, że istnieje pewien związek tego dziedzictwa w województwie jeleniogórskim i w Fourmies-Trélon — przemysł włókienniczy i szklarski, a także by skłonić do refleksji nad miejscem muzeum w życiu regionu. W myśl zasady *Przeszłość rodzi przyszłość* spróbujemy włączyć dziedzictwo przemysłowe województwa jeleniogórskiego w nurt współczesnego życia. Stwórzmy Ekomuzeum Dolnośląskie, w którym nowym blaskiem zalsnią zabytkowe zakłady przemysłu włókienniczego w Kowarach, Mysłakowicach, Bogatyni i Lubaniu, zabytkowe huty szkła w Szklarskiej Porębie i Pieńsku, hydroelektrownie w Leśnej, Pilchowicach, Szklarskiej Porębie, młyny wodne w Maciejowej i Dębowym Gaju oraz wiele innych obiektów tworzących krajobraz kulturowy regionu¹⁶.

- ¹ J. Pazdur, *Ekomuzea — formy i cele*. Prace Naukowe Instytutu Historii Architektury, Sztuki i Techniki Politechniki Wrocławskiej. Wrocław 1985 nr 18 s.17-34; zob. też: S. Januszewski, *Ochrona zabytków techniki górniczej Zagłębia Dolnośląskiego*, tamże, s.65-87; tenże, *Muzeum Techniki w organizmie miejskim Wrocławia. Propozycja*. W: *Federacja SNT NOT a ochrona zabytków techniki Dolnego Śląska. Materiały konferencyjne*. Wrocław 1987 s. 12-21; tenże, *Ochrona aktywna dziedzictwa przemysłowego Dolnego Śląska*. „Ochrona Zabytków” 1987 nr 3, s. 194-200.
- ² J.C. Ducloux, *Les écomusées et la "nouvelle muséologie"*. W: *Actes de Colloque "Patrimoine Industrie, Stratégies pour un Avenir"*. Lille 1979 s. 61-69;
- ³ F. Hubert, *Les écomusées après vingt ans*. W: *Actes de Colloque...*, op.cit., s. 56-60; *Ecomusée en France. Liste au 1er octobre 1986 des écomusées contrôlés par le Ministère de la Culture et de la Communication*. St. Quentin 1986.
- ⁴ *Écomusée de la Région de Fourmies-Trélon. Présentation de l'écomusée*. Fourmies 1987.
- ⁵ *Écomusée de la Région de Fourmies-Trélon. Le Bilan 1981-1986*. Fourmies 1987.
- ⁶ M. Piraux, *La fagne, le bocage et l'usine*. "Le Ligneur, Bruxelles" 1986 nr 45.
- ⁷ Autor przebywał w Ekomuzeum Fourmies-Trélon w maju i sierpniu 1987 r. w towarzystwie Claude Hardy, korzystając z zaproszenia Paula Camusat — prezydenta Rady Administracyjnej Ekomuzeum. Tą drogą pragnę Im podziękować. Dziękuję także Panu Marc Goujard — Dyrektorowi Ekomuzeum, którego uprzejmości zawdzięczam wiele materiałów.
- ⁸ Z planami rozbudowy ekomuzeum, z dokumentacją projektową, autor zapoznał się w trakcie wizyt w Ekomuzeum

Stanisław Januszewski

L'écomusée Fourmies-Trélon en France

Les premiers écomusées prirent relativement récemment leur naissance. On les créa dans le milieu urbanisé. Ils firent appel surtout au patrimoine industriel et présentèrent le développement de la technique.

L'idée de l'écomusée fut pourtant, avec le temps, élargie. En 1980, on accorda que l'écomusée dût être compris dans le cours de la culture contemporaine et englober tous les éléments historiques se trouvant dans le terrain donné. De telle manière, l'écomusée doit devenir centre d'études et d'investigations sur les façons d'être de l'homme dans un milieu naturel.

Une telle conception de l'écomusée exclut l'existence d'un standard de poste de ce genre. La question repose en effet sur la recherche de méthodes d'inclusion du patrimoine civilisateur

Fourmies-Trélon w maju i sierpniu 1987 r.

- ⁹ *L'écomusée se présente*. Fourmies 1984. Video 3/4 i VHS, 12 min.; *Cultes et pèlerinages locaux en Avesnois*, tamże, 1985. Video 3/4, 12 min.; *Le Fête de St. Pansard*, tamże, 1986. Video 3/4, 15 min.
- ¹⁰ *Au pays de la fagne, du bocage et de l'usine*. Fourmies 1983, montaż diapo/dźwięk, 15 min.; *Simple histoire régionale du verre*, tamże, 1983, montaż diapo/dźwięk, 10 min.; *La fusillade du 1-er mai 1891 a Fourmies*, tamże, 1985, montaż diapo/dźwięk, 10 min.
- ¹¹ M. H. Tavernier, *L'industrie lainière dans la région de Fourmies avant 1914*. Fourmies 1983; J. L. Legros, M. T. Martin, *Culture Scientifique et Technique du Textile*. Fourmies 1983.
- ¹² R. Verhaeghe, R. Carrier, *Au pays où les pierres parlent*. Fourmies 1983.
- ¹³ *Trélon et son histoire*. Felleries 1983; B. Caussee, *Legendes et croyances en Avesnois*. Lille 1985.
- ¹⁴ P. Robin, *Ethnosociologie du travail dans le textile Fourmisien*. Lille I, 1984, pod kierunkiem P. Jessu; S. Grassart, *Le regne des entrepreneurs: Fourmies 1825-1914*, Lille II, 1986, pod kierunkiem C. Hardy; D. Deroeux, G. Marion, *Industries de la ceramique et du verre en Avesnois-Thiérache (XVIII-XIXe s.)*, praca nie zakończona, pod kierunkiem Ekomuzeum Fourmies; szerzej na temat prac badawczych inicjowanych przez ekomuzeum patrz: J. M. Barbe, *Recherche et développement local. L'expérience de Fourmies-Trélon*, nadbitka artykułu, Fourmies 1986.
- ¹⁵ *Écomusée de la Région...*, op.cit.
- ¹⁶ Zob. S. Januszewski, *Muzeum Techniki...*, op.cit.; tenże, *Ochrona aktywna...*, op.cit.